

ՀԱՍԱՐԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵՐԼՈՒՅԱԿԱՆ ՀԱՐԱԹԱԹԵՐ

Օրերի շեջ

Մեծ ծրագրեր, անատակ ղեկավարություն

Հավանաբար Գյումրիի հեռընթացական գործընթացներն էին ղափառող, որ մեր լրատվամիջոցները, ներառյալ վերլուծաբանների հանրույթը, անհրաժեշտ ուժադրություն չարժանացրին ընթացիկ ամսվա 3-ին Ուզբեկստանի մայրաքաղաք Սամարղանդում կայացած Եվրոմիություն-Կենտրոնական Ասիա հիմնադիր համաժողովը, որը հավակնում է ճակատագրական հարթակ լինել ոչ միայն սարածաբանի, այլև, բնականաբար, մեր երկրի համար: Կենտրոն-ասիական 5 երկրների՝ Ղազախստանի, Կիրգիզստանի, Տաջիկստանի, Թյուրքմենստանի և Ուզբեկստանի մասնակցությամբ ու Եվրոպական հանձնաժողովի նախաձեռնությամբ գումարված այդ զագաթնաժողովի գլխավոր օրակարգը, ինչպես տեղեկացնում են BBC-ն ու միջազգային այլ լրատվամիջոցներ, նվիրված է եղել Եվրոպա-Միջին Ասիա սրանադրության միջանցիկ ստեղծելու ծրագրին, որը, ավելորդ է ասել, անմիջականորեն առնչվում է նաև մեր երկրին ու մեր հարևանությամբ զգնվող մյուս երկրներին՝ Ադրբեյջան, Իրան, Թուրքիա, հեռավար նաև՝ Ռուսաստանն ու Չինաստանին: Բուն նպատակը՝ միջինասիական Հնգյակի բնական հարստությունների՝ այսպես կոչված «մաքուր էներգիայի» փոխադրումը Եվրոպա, միաժամանակ աթոռը բաշխելու ավանդականորեն սարածաբանի գլխավոր խաղացող համարվող Ռուսաստանի սակից եւ հակակռեչելու կամ գաղտնի ազդեցիկ այն առեւտրաբանությունը, որը Չինաստանն է վարում սարածաբանում, ինչպես ողջ աշխարհում:

Նախագահ Թրամփի կազմափոխման ռոտունների եւ համաբարձրող առեւտրը հիմնից ցնցող նոր մաքսային քաղաքականության փոփոխության մասին հայտարարում Եվրոպան ինքնին ազատ է զգում ինքնամասնակարարման նոր ուղիներ որոնելու, որի դրսևորումն է հանդիսանում Սամարղանդի համաժողովը, մասնավորաբար՝ Տրանսկասպիական սրանադրության միջանցիկ ստեղծման ծրագիրը, որի համար Եվրոմիությունը, ինչպես համաժողովում հայտարարել է Եվրոպական հանձնաժողովի նախագահ Ուրսուլա Ֆոն դեր Լեյենը, դասրաս է ներդնելու հսկայական գումարներ: Տիկին Ուրսուլան, մի կողմ դնելով ցարդ իր շահ սիրած «Եվրոպական արժեքների պաշտպանությունը», «ժողովրդավարությունը» եւ հմայիչ այլ հասկացությունները՝ այժմ անցել է գործնամիս խոսույթի՝ Միջինասիական Հնգյակի սրանադրել ընդհանուր՝ 12 մլրդ. եվրո՝ տեղական արդյունաբերությունները զարգացնելու, նոր աշխատատեղեր եւ ավելացած արժեք ստեղծելու, իրար միջև ադրանաբանությունը զարգացնելու, Սեւ ծովի վրայով էներգետիկ եւ արդյունաբերական ադրանաբանությունը Եվրոպա հասցնելու նպատակով: Տիկին Ուրսուլան չի խուսափել նաև սրանադրության այդ ճանադարի հանգուցակետին՝ Հայաստան-Ադրբեյջան, Հայաստան-Թուրքիա սահմանների վերաբացման խնդրին անդրադառնալուց, զգնելով, որ դա կա հնարավորություն ադրանադրելու միջնադարասիական ճանադարի շաղկապվածությունը, այդ ճանադարի սահմանային հեզասահ եւ անարգել անցումը:

Բացարձեցիկ այդ ճանադարի ռազմագիտական նշանակությունը, տիկին Ուրսուլան վստահեցնում է, որ այդ ծրագիրը խաղացողների փոփոխություն (իր բառերով՝ game changer) կբերի սարածաբան՝ միաժամանակ նվազեցնելով Ռուսաստանի ազդեցությունը Հարավային Կովկասում, մանավանդ որ, արդեն, Մոսկվան, իր ասելով, չի համարվում վստահելի դաճակից: Իսկ ինչ վերաբերում է Իրանին, որը անմիջական ներկայություն է սարածաբանի հարեանությամբ, տիկին Ուրսուլան, երեւի վախենալով Հրեական դեռության հակադրությունից, ոչինչ չի ասել այդ երկրի մասին, ինչը բազմացնում է ականների թիվը առաջին հայացից շահ զրավիչ թվացող այդ՝ մեզածազրի ճանադարի սակ: Ականներ՝ որոնք որեւէ դադի կարող են դայթեցվել «խաղից» դուրս թողնված երկրների՝ առաջին հերթին Ռուսաստանի կողմից:

Ասացի գրավիչ ծրագիր, որը տեսականորեն կարող էր խիստ նպաստավոր լինել նաև մեր երկրի համար որդես սարանցային ճանադարի կարեւոր հանգույց, հաբ, եթե... ունենայինք խելամիտ այն ղեկավարությունը, որը կկարողանար Եվրահանձնաժողովին ներկայացնել մեր սահմանագծի ամբողջ երկայնքով ձգվող ճանադարի նախագիծ, որդես մեկ հասվածը եվրասիական նույն՝ մեծ կառույցի: Եթե...

Ինչպես ասում են՝ սասանան զսնվում է մանրամասնությունների մեջ: Ավելին՝ սասանան սիրում է զսնվել թույլ օղակներում, իր խաղը խաղալ զգես, երկչոս, անխելի ու փառասեր ղեկավարների գլխին: Այս դարագայում մեր գլխին: ՀԱՄԱՐ ԱՎԵՏԵՐՅԱԼ

ՄԱՐԻԵՏԱ ԽԱԶԱՏՐՅԱԼ

Վերջին օրացումը Նիկոլ Փաշինյանը խոսում է կարգերի դակասից, դաճոնյանների գիտելիքի դակասից, սխալներից, աշխատել չկարողանալուց, յոթ տարի նույն դասարանում մնալուց: Չենք կարող ասել, որ նա անկեղծ է, քանի որ վստահ ենք ինքն էլ հասկանում է, որ այդպես էլ դեմ է լինել: Մնում է նրա նախընտրական հնարամտությունը: Երբ դու ուզած դաճոնի նշանակելիս առաջնորդվում ես միայն հավասարիմի կամ սեփական կողմնակցին ընտրելու տարբերակիչով՝ այլ բանի մի տղայի: Սովորաբար բարձր դրոճետիկոնալները շահ չեն, ու նրանք կարող են քո կողմնակիցը չլինել, բայց դրոճետիկոնալ բառի բովանդակության էությունը նախ այն է, որ դու քո գործն անում ես գերազանցորեն, անկախ քաղաքական հայացքներից, եւ բացի այդ՝ դաճոնը չես ծառայեցնում քաղաքական շահին: Այդպիսի բան տեսնում ենք իբրև թիմի նշանակած դաճոնյանների մեջ՝ մեծ մասամբ իհարկե ոչ, որովհետեւ

Անկեղծ եմ

ամեն ոք, որ դաճոնի է նշանակվում թիմակցի եւ հավասարիմի հասկանիչով նախ, ակամա դարձավորված է իր հավասարությունն ամեն առիթով ցուցադրել, քանի որ թիմում են այդպիսի բարբեր: Դե իսկ դրոճետիկոնալ լինելն էլ մի կերպ կորսի, վերջն աշխատել կսովորի... մի քանի տարում: Իսկ մինչեւ սովորել

երկրի հերն էլ անիծած: Առաջ էլ էր այդ մտայնությունը (բոլոր իբրանությունների դեմքում), եւ հիմա է հասկադես այդպես, սովորաբար որակ չկազմող մի քանի դրոճետիկոնալների առկայությունը առաջ եւ հիմա հաստատել է «Բացառությունները հաստատում են օրինակությունը» կանոնը: ➔2

Ի պաշտպանություն հայ պատանդներուն

Սիրելի Հայրենակից,
Ինչպես ծանօթ է բոլորիս, մինչեւ օրս կը շարունակուի այսպես կոչուած «հայ ռազմագերիներու» Պափուկ կողմէ ադորիմի բանտարկուած վիճակը եւ անոնց հրադարակային դասավարութիւնը, ուր չարաչար կերպով ոտնակոխ կը լլան միջազգային օրէնքի եւ կանոններու հիմնական դաճանքները: Այս բոլորը կը հանդիսանան նաեւ համամարդկային ողբերգութիւն մը եւ նախաշինք՝ ուղղուած ամբողջ հայութեան:

Մեր ամբողջական զօրակցութիւնը կը յայտնենք բանտարկեալներուն դաճոնադրութեան համար՝ անկախ եւ անկուսակցական՝ միջազգային ճանաչում ունեցող մասնագէտներէ կազմուած այն մարմին, որ բարձրագոյն մակարդակի օրինական միջոցներով ներկայիս դաճոնադրութիւնը սանձնած է բանտարկեալ մեր եղբայրներուն:

Այս մարմինը այժմ լուրջ աշխատանք կը տանի ադրանադրելու համար բազմաթիւ երկիրներու դիւանագիտական միջազգային զօրակցութիւնը իր այս աշխատանքին:

Մենք մեր միջոցները սրամարդած ենք առաւելագոյն չափով օժանդակելու համար օրէնագէտներու վերոյիշեալ դաճոնադրութեան մարմինը:

Նկատելի ունենալով, որ թէ ստրեւ՝ ANC-ի կողմէ նախաձեռնուած ստրահաւաքը կը նայ յաւելուածական տարողութիւն սալ կատարող օրէնագէտներու այս կարեւոր աշխատանքին, կոչ կը ընենք ձեզ, որ անվարան դուր եւ ձեր օրացումը եւ ստրագիա զայն:

ՈՍՏՐԱՎՈՐ ԱԶՍՏԱՎՈՐ ԿՈՒՍՏԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԹԵՐԵԿՆԵՆ ՄՇԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԻՌՈՒԹԵԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆԱՐԱԾ ՀԱՄԱԳՐՈՒԹՅՈՒ ՄԱՍԻՆ:

Գործողության կոչ
Ստրագրէք խնդրագիրը: Դուք կարող եմ օժանդակել Բաբկում դաճակող հայ դաճանդների ազատ արձակմանը

ԳՈՐԾԵՔ ՀԻՍԱ
ԴՈՒՔ ԿԱՐՈՂ ԵՐ ՕՐԵՆԸ ԱՅՍԵՆԸՈՒ ԲԱԲԿՈՒՄ ՊԱՇՏՊԱՆ ՀԱՅ ՊԱՏԱՆԴՆԵՐԻՆ
ՄՏՈՐԱԳՐԵՔ ԽՆՂՈՐԱԳԻՐԸ
ՊԱՇՏՊԱՆՔԵՐ ՄԻՋԱԳԱՅՅԻՆ ՄԻՋԱԳԱՆԵՐ ԸՆԴՈՒՄ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒՅՈՒՆՆԵՐԻՆ
#FREEARMENIANHOSTAGES
ARMENIANCAUSE.NET

Ադրբեյջանի կողմից կալանավորված **հայ դաճանդների** ազատ արձակմանը հասնելու համար մենք հայցում ենք ձեր աջակցությունը:

Այս խնդրագիրն ուղղված է ԵԱՀԿ (Եվրոպայում անվտանգության և համագործակցության կազմակերպություն) բարձրաստիճան դաճոնյաններին՝ կոչ անելով ձեռնարկել ԵԱՀԿ-ի իրավասության ներքո զսնվող մեխանիզմներ, որոնք թույլ կան տեղում մոնիթորինգի ենթարկելու դասավարությունների օրինականությունը, հայ գերիների դաճան դայմաններն ու նրանց առողջական վիճակը և հանդես գալ համադասասխան քաղաքական դիրքորոշմամբ:

Յուրաքանչյուր օր կարևոր է մեր գերիների կյանքի համար: Միջազգային հանրությունը դեմ է ձեռնած գործադրի Ադրբեյջանի և նրա նախագահ Իլհամ Ալիևի վրա՝ դադարեցնելու մարդու իրավունքների խախտումներն ու ազատ արձակելու անօրինական կերպով կալանավորված բոլոր բանտարկյալներին: Խնդրում ենք ստրագրել այս խնդրագիրն ու օժանդակել Բաբկում ադորիմի հայ դաճանդների ազատ արձակմանը: Ահա խնդրագիրն կայքէջը <https://armeniancause.net/?page-id=1191>:

ԳՐԻԳՈՐ ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ

Իրանագետ

Երեւանի դասգամը Բաբկին

Ըստ ԻԻՏ նախկին ԱԳ նախարար Չարիֆի

«Տանդուրժանի ծանծաղուսը»

Սոհամնադ Չավադ Չարիֆը Իրանի Իսլամական Հանրապետության վասակա-
 cառ դիվանագետներից է՝
 2024 թ. ԻԻՏ նախագահա-
 կան ընտրություններին նա-
 խագահի թեկնածու **Սասուդ
 Փեգեբխանի** նախընտրա-
 կան շարքի ամենաակտիվ
 ֆարգիչներից մեկը: Նա ԻԻՏ
 14-րդ կառավարության ան-
 ցումային ժամանակ ռազմա-
 վարական խորհրդի նախա-
 գահի դասում էր զբաղեց-
 նում, իսկ մինչ այդ՝ նախա-
 գահ **Ռոհաննի** կառավարու-
 թյունում արտգործնախարարի
 դասում 44-օրյա դասա-
 ռազմի ավարտից 6 ամիս անց
 այցելել էր Երեւան եւ Բաբու:
 Երեւանում ԻԻՏ ԱԳ նախա-
 րարն արտոնակարգով նա-
 խասեցած ծրագրի ժամանա-
 կում հանդիպում է ունեցել
 նաեւ ՀՀ նախկին նախագահ
Արմեն Սարգսյանի հետ:

Իրանցի դիվանագետն օրերս
 իր ժամանակը հարցազ-
 րույցներից մեկի ժամանակ ե-
 րեւանյան հանդիպումից ու-
 շաքով մանրամասներ է ներ-
 կայացրել: Ըստ Սոհամնադ
 Չավադ Չարիֆի, ընդ-
 լայնված կազմով հանդիպու-
 մից հետո ՀՀ նախագահի հետ
 երկկողմ զրույցի ընթացքում
 Արմեն Սարգսյանը խնդրել է

Արթուրյանի նախագահ **Իլ-
 հան Ալիեւին** փոխանցել հե-
 տեւյալ ձեւակերպմամբ իր
 դասգամը:

«28 տարի առաջ մենք հզոր
 էինք, իսկ Արթուրյանը՝ թույլ:
 Մենք սիրացանք Ղարաբաղին,
 ձեզ (արթուրյանցիներին Գ.Ա.)
 նվաստացրինք ու ձեզ հետ
 չբանակցեցինք: 28 տարի ձեզ
 ստորացրինք ու այս օրն ըն-
 կանք: Դուրս մեր սխալը
 չկրկնեմք»:

Չարիֆը նաեւ հավելում է.
 «ՀՀ նախագահի դասգամը
 Բաբկին փոխանցեցի նա-
 խագահ Իլհան Ալիեւին,
 ընդգծելով, որ խաղաղու-
 թյունը ղեկավարելու համար
 ժամանակ, երբ հզոր ես: Իլ-
 հան Ալիեւն էլ սրամաքանա-

կան համարեց այդ խոսքերն ու
 ասաց, որ Արթուրյանն
 այդպես էլ վարվելու է»:

Արդյո՞ք Արմեն Սարգսյանը
 դասգամ է այսօր արձա-
 գանքում Սոհամնադ Չավադ
 Չարիֆի՝ մասնավոր զրույցի
 ընթացքում իրեն վերագրված
 խոսքերին, եւ արդյո՞ք ՀՀ
 նախկին նախագահը կհաս-
 տատի Ալիեւին վերը նշված
 բովանդակությամբ դասգամ
 հղելու մասին Չարիֆի ա-
 սածները:

Ի դեպ, այս սարվա մարտի 3-
 ին բազմամյա դիվանագիտա-
 կան փորձ ունեցող Սոհամ-
 նադ Չավադ Չարիֆը դասա-
 կան ի՞նչու էր ներկայացրել,
 եւ նման մասնավոր զրույցների հրա-

դարակման հարցում այլեւս
 իրեն կաշկանդված չի գտնում:
 Ընդ որում, Չարիֆի հրաժա-
 րականը զուգահեռ է ԱՄՆ-
 ի հետ ուղղակի բանակցու-
 թյուններն անթույլատրելի հա-
 մարելու վերաբերյալ Իրանի
 գերագույն առաջնորդ **Ալի
 խանենեյի**՝ ԱՄՆ նախագահ
Թրամփի՝ վերջերս հնչեցրած
 հայտարարությունների ժամա-
 նակահասվածին:

Կարելի է նաեւ անդրադառ-
 նալ այն փաստին, որ ԻԻՏ նա-
 խագահ Ռոհաննիի ութամյա
 կառավարությունում արտաքին
 գործերի նախարարի դասում
 թողնելուց հետո, Սոհամ-
 նադ Չավադ Չարիֆը դեռեւս
 2024 թվականին հրատարակել
 էր «**Տանդուրժանի ծանծաղու-
 սը**» խոսքերը իր հուշա-
 դասումը, որտեղ անդրադարձ
 կա նաեւ 44-օրյա դասառազմի
 ընթացքում Հայաստան այցե-
 լած Իրանի հասուկ բանագ-
 ցի, սլյալ ժամանակահատվածում
 Իրանի արտաքին գոր-
 ծերի նախարարի ժողովարար
 դասում գրառեցնող **Ար-
 բաս Արաղչիի** հանդիպում-
 ներին:

Հուշագրության հեղինակը
 նախ խոսում է հայ-իրանա-
 կան հարաբերությունների
 բարձր մակարդակի մասին, եւ
 անդրադառնալով հրապարակ
 հաստատելու վերաբերյալ իրա-
 նական կողմի նախաձեռնու-
 թյանը, գրում.

«ԻԻՏ հասուկ բանագցի
 Արբաս Արաղչիի կողմից դա-
 րժարականը դադարեցնելու վե-
 րաբերյալ Իրանի ներկայաց-
 րած առաջին առաջարկի
 հիմնական խոչընդոտող կող-
 մըր հենց Հայաստանն էր:
 Հայկական կողմի ռազմա-
 վարական սայթափումն այն էր,
 որ դեռեւս այն դասին, երբ
 Հայաստանը դասառազմում
 դասություն կրած կողմ չէր
 համարվում, մերժեց դասվա-
 րեր հրադարարի առաջարկը:
 Արաղչիի հետ ՀՀ վարչապետ
Նիկոլ Փաշինյանի վարվե-
 լակերպն ամեն ինչի մասին
 վկայում էր: Նա կոչուրեւս Ա-
 րաղչիին ասել էր. «**Դուր մա-
 դիր եմ Հայաստանին սի-
 րելը ընդունելու՞ դասու-
 թյունը**»: Անուշա Արաղչիին
 հաջողվել էր դիվանագիտորեն
 խաղաղեցնել Փաշինյանին,
 որ այդպես չմտածի: Մեզ հա-
 մար դասառազմի ընթացքը
 տեսանելի էր, եւ մեր ձգտումը
 հավասարության, այլ ոչ թե
 հաղթանակի կամ դասու-
 թյան վրա կառուցվող խա-
 դադությունն էր»:

Կարծում ենք, Իրանի նախ-
 կին արտգործնախարար Չարի-
 ֆը դեռեւս դասում դասումներ
 թողնելուց հետո 44-օրյա դա-
 սառազմի եւ հրադարարի վե-
 րաբերյալ Հայաստանին ներ-
 կայացված առաջարկու-
 թյունների մասին դեռ դասա-
 լու առիթներ կունենա:

⇒ 1 Եթե, իրոք, հեղափոխություն
 եղած լինեւր, այլ ոչ թե անհայտ
 նդասակներով լավ կազմակերպված
 իժխանափոխություն դուրսուներսով,
 այդ դեպքում խնդիր դրված կլինեւր նե-
 րազգային համերաժխության հաստա-
 տումը, անկախ ֆաղափական հայացմե-
 րից ազգային ներուժի ուղորդումը կա-
 ռավարություն, Ազգային ժողով, կա-
 շառահեւությունից, ազգուսակին
 դասումների գործուղելու սովորույթից
 ազատվելու անձնական օրինակ(ների)
 դրսեւորումը, ու ոչ թե հակառակը: Այժմ
 այցեֆարս է բոլոր մակարդակներում ա-
 րասավոր սովորույթները ոչ թե բացա-
 ռելը, այլ խթանելը: Նայեւր ֆաղափաղե-
 սարանին, համայնֆային կառույցներին,
 եւ ամեն ինչ դարձ կլինի: Ներազգային
 համերաժխությունը միգուցե օգներ
 ձիւս մարդկանց վստահելու կարելուր ո-
 րոշումները բոլոր առանցֆային դասե-
 րին, ու միգուցե արցախյան դասառազ-
 մի անհասկանալի դասությունը չլի-
 նեւր, Արցախի կորուստն էլ չլինեւր, մենք էլ
 այս վիճակում չլինեւրինք:

2017 թվականի ադրիլի 7-ին մեր
 թերթում իմ հրադարակումը նայեցի՝
 «Նոր զգեստով հինը», որտեղ անդրա-
 դառնում էի խորհրդարանական ընտրու-
 թյունների նախնական արդյունքի դաս-
 կերին՝ եզրակացնելով, որ այն ֆաստ-
 րեն նախորդից ավելի վասթար է սասց-
 վել՝ օլիգարխներ, մակամունավորներ,
 գողականներ, դարգաղեւ ֆողի տող-
 րակներ, իսկ իբր ընդդիմադիր դասին-
 ների տեւրով էլի խորհրդարան էին ան-
 ցել միայն նախորդ ֆարսեզգրվածնե-
 րը, այսինքն՝ միանձնյա, ամեն ինչի
 համար դասասխանասվություն կող
 իժխանություն էր նորից ձեւավորվում,
 իսկ այդ օրենսդիրով նույնական էր լի-

Ասկե՞ղծ եմ

նելու նաեւ գործադիրը: Ու այդ դաս-
 ձառով մարդկանց համերությունը
 սղառվեց:
 Հիմա նայեւր ներկա խորհրդարանին:
 Շաս բան է ֆոխվել՝ իհարկե ո՛չ: Օլի-
 գարխներ՝ կան, անգրագետներ, տա-
 ռասխալով գողներ, օրենսդրական
 աժխասանքից հեռու մարդիկ՝ ուրան ա-
 տեւ, վերելից իջեցրած ելույթ ու հարց
 կարդացողներ՝ ուրան ասեւ... Իրենցով
 զարմացած ինքնագողներ՝ ուրան ասեւ:
 Ո՞նց կարելի էր այսուխի խորհրդարան
 հավաքել, այդուխի ցուցակներ ունե-
 նալ՝ «դոլի ֆեդ լինի՝ մերը լինի» հին
 սինդրոմով, չգիտեմ: Մեկ-մեկ ամաչում
 եւ նրանց անգամ հարց տալ:

Խորհրդարանից դուրս գանք՝ նայեւր,
 թե ի՞նչ է կասարվում ամենուր, ի՞նչ տա-
 սիձանի տարածված է աժխասելու իմի-
 սացիան, առանց հաժվարվելու այս
 կամ այն մոտեցումները ֆորձարկելը
 հանրության գլխին, իժխանության ներ-
 կայացուցիչների չհիմնավորված մե-
 ծամտությունը հասարակ մահկանա-
 ցուի հանդեպ, իրենց սխալ որոշումնե-
 րի գերին դարձնելը մարդկանց:

Ճառերում ամեն ինչ կարգին է: Մտի
 առաջնային բուժիմնարկ դոլիլիլինի-
 կա, էն որ նախարարուին ասում է, թե
 ոչ մեկի բուժօգնություն չեմք մերժում:
 Այնքան կուղարկեմ դոլիլիլինիլայից
 դուրս վճարովի ծառայություններ, նեղ
 մասնագիտական իրենց խորհրդասվու-
 թյունը տալու ֆոխարեն՝ այնքան կզգեն
 այսուայն բաժինները, այնքան անձնա-
 կան ֆարսում շարադրություն կզրեն
 (դա՛ է նրանց հիմնական աժխասան-
 քը), մինչեւ բուն հարցիդ դասասխանը

չսացած-հոգնած կֆախչեւս աղար-
 դյուն այդ կառույցից, բուժումը հարց-
 նելով շենքից հարեւան բժեկից կամ
 դասահական մարդկանցից: Թե բա՛
 համակարգի ծանաթեւնվածությունը
 դեմ է հասցեագրել առաջնային բուժ-
 հիմնարկ:

Կամ նայեւր՝ ո՞նց լուծեցին, կամ ավե-
 լի ձիւս՝ չլուծեցին տրանսպորտի եւ աղ-
 բահանության վճարների խնդիրը: Ա-
 ռաջին դեպքում այնուխ արեցին, որ
 մարդկանց մեծ մասը չի ուզում ֆո-
 խադրականից օգսվելու դարձ գործո-
 դության ֆոխարեն միջնորդավորված
 այլ գործողություններ անել՝ Տելսելից
 թղթեր հանել, ֆաթեեեթե ամրագրել-
 եւ սիմեկնչ, ու ֆաստրեն չհիմնավոր-
 ված-թանկ 150 դրամն է վճարում: Երկ-
 րորդ դեպքում՝ չորրորդ ամիսն է աղբի
 վարձավճարի ծրագիրը դաստաս չէ, ու
 երբ դաստաս լինի՝ խեղձ բնակչի գե-
 խին միանգամից մի ֆանի ամսվա
 վարձավճար է ընկնելու, այն էլ ֆառա-
 կուսի մետով վճարելու անխելք որո-
 ճամբ:

Եթե այս անխելամիտ ֆայլերին նաեւ
 ավելացնեմք բոլոր ոլորտներում ամեն
 օր դասումների կողմից կաշառա-
 հեն, ոչ կանոնակարգային, մեծամիտ
 դրսեւորումները, ամենուր ֆեսա-ամեր-
 ֆուր-եղբայր սխեմայով դասումանեւ-
 նակումները, հարկերի բարձրացման
 բազմաֆայլ եւ խուճուճ աժդարարու-
 թյունները, որոնք չգիտեւս ինչուեւս եւ
 հայնսվում այս ու այն դասումայի գե-
 խում, հետ դառնում օրենք, դարձ կլի-
 նի, որ սովորական ֆաղափացու համար
 ոչինչ էլ չի ֆոխվել, գումարած՝ որ ա-

մենուր ավելացել եւ սգեսները, գրագե-
 տին բան սովորեցնող անգրագետները:
 Ամեն ինչ օրինակելի է: Եղ էր վերե-
 ւից բարեխղճության, անաչառության,
 դորժեստիոնալիզմի, խժք-ներով չա-
 ռաջնորդվելու օրինակ ցույց սվեցին,
 որ մյուսները չհետեւեցին այդ օրինա-
 կին, երբ ֆորձեցին ֆաղափական նդա-
 սակահարմարություն չկիրառել, որ դե-
 տի ձեզ դորժեստիոնալները չթեւվեցին:

Բովանդակություն չեւր ֆոխել, մտայ-
 նություն չեւր ֆոխել, սգեսներին խթա-
 նել եւր, թե բա՛ ինստիտուցիոնալ: Արտա-
 ֆին անհասկանալի (մեղմ ասած) ֆա-
 դափականությունն էլ՝ վրադիր:

Վերջին օրինակը. Ազգային ժողո-
 վում երթեւեկության անվսանգության
 վերաբերյալ լսումներ էին կազմակերպ-
 վել: Կառույցների դեկավար-ֆոխելե-
 կավարներից ով ելույթ ունեցավ՝ նախ
 ավսովթարներից մահերի եւ վիրավոր-
 վածների սարասիֆազու թվերը ներկա-
 յացրեց, հետ երկար դիֆերամբեց, թե
 ինչ լավ գործեր է արել իր կառույցը, որ
 դրանք նվազեւս, իսկ իրական ֆնանդաս-
 ների ելույթներն էլ կան արգելափակ-
 վեցին, կամ ժամանակի սահմանա-
 փակմանը եւնթարկվեցին: Հիմա ա-
 սածս ինչ է՝ լսումները դիտի խոչըն-
 դրսներն ու բացասական երեւույթները
 վեր հանելու, ոչ թե աժխասանքի երկա-
 րաւունչ հաժվեւրության առիթ լինեւս,
 որդեսգի սխալները սրբագրվեւս: Թե չէ՝
 դրանք դառնում եւս թոչուն նկարելու մի-
 ջոցառում: Տեսեւր, որ մայնություն չի
 ֆոխվում: Օրինակներն ամենուր եւս:

Հեղինակի յուրուրյան հրադարա-
 կումներն՝ այս հղումով.
<https://www.youtube.com/channel/UC7a2vImCMLVmBF10D60LdxQ>

Ոչ մի ֆնադասություն Ալիեններին

ԱՆԱՅԻՏ ԶՈՎԱՏԵԾՅԱԼ

Գերմանիա

Շթայնմայերն ու նրա շիկինը, ժողովրդավար երկրում իրավաբանի որակյալ կրթությամբ, ֆնադասություն չեն հնչեցնում հորից որդուն, նրա կնոջը ժառանգաբար փոխանցված բռնակալական Ադրբեջան այցելելիս

Գերմանիայի նախագահ Շթայնմայերը, նրա շիկինը, Լաւեթը, Բաբկուն ԳԳԴ դետալը Բաբկուն ունկնդրում են ֆրիսոնյա, մահմեդական, հրեա առաջնորդների՝ խաղաղ համակեցության մասին «սղավորիչ» դասընթացը:

Ծրագրի նախնական ու վերջնական սարքերակում որեւէ համերգ չէր նախատեսվել երկու անգամ էլ ծրագրում գրված էր, որ գրույց է լինելու Ադրբեջանում կանանց վիճակի մասին: Փաստորեն Գերմանիայի նախագահն ու նրա շիկինը, որ սերուն են հասարակ ընթացիկներից, ժողովրդավար երկրում իրավաբանի որակյալ կրթությամբ, ֆնադասություն ենթադրող որեւէ բառ չեն հնչեցնում հորից որդուն, նրա կնոջը ժառանգաբար փոխանցված բռնակալական երկիր այցելելիս:

Նախագահական կայքը երկու լուսանկար է հրատարակել «խաղաղ համակեցությամբ» ամբողջ մահմեդականների, ֆրիսոնյանների և հրեաների հետ համդիտումից, որից մեկը՝ իյուրասիրության սեղանի շուրջ: Բունդեսթագի ֆրիսոնյա դեմոկրատ Դասաբաբկուն, Եսեսու փոխնախագահ, 2017-2021 թվականներին Զյուլիսի Զեմնուս Վեսթֆալիա երկրամասի վարչապետ **Արմին Լաւեթը** այդ համդիտման մասին X-ի էջում լուսանկարներ էր տեղադրել, կից գրությամբ՝ « ԳԳԴ նախագահի հետ զրույցի ժամանակ գլխավոր ռաբբին հաղորդեց, թե հոկտեմբերի 7-ից հետո էլ ժառանգաբար Ադրբեջանում հակասեմականություն դրսևորող որեւէ արար չի եղել»:

Այս գրառմանն ի դասասխան սարքեր օգտատերեր հարց են ուղղել Լաւեթին՝ «Ադրբեջանում հայ ֆրիսոնյանների մասին ի՞նչ կասեմ, հասկալալու ԼԳ-ի հայերի», «Ադրբեջանը բռնի սեղանակալ է հայ ֆրիսոնյաններին: Դրա մասին գրառում արել էի»:
«Ադրբեջանին՝ միայն գովելուս: Նրանք լավ կարողանում են նաև հայերին ոչնչացնել: Գերագույն գրառում է, երբ կանգնած եմ նրանց գերեզմանների կողքին, ժողովրդի մոռացել»:
(Սա ակնարկում է Լաւեթի բարոյագուրկ արարող սարհներ առաջ, երբ Զյուլիսի Զեմնուս Վեսթֆալիայի հարավում ջրհեղեղից տուժածներին այցելելով, նրանց ողբերգության լուսանկարներ էր ցուցաբերել, թե լրացված միջոցները կորսում իր բուռն ծիծաղը, « Իմը կիսյանվի ֆնադասության թիրախում- Ան. Զ.): Լաւեթն իհարկե Երեսնամյա **Փաւինյանի** հետ համդիտումից հետո անդրադարձել էր, որ սասնամյակների դասերազմից հետո, ԶԶ եւ Ադրբեջանի միջեւ «բաղձալի» խաղաղության հույս կա, որին սղասում էին Եսեսու... հույսն իհարկե ֆրիսոնյանների համար թանկ խարխիս է, արդարության սղասման, հաղթանակի կամուրջ, սակայն սղայն ֆաղափական այրերը՝ թե՛ Շթայնմայերը, թե՛ Լաւեթը չեն թափանցում, որ իրենց ակնկալած խաղաղության հույսը նյութեղեն բարիքը՝ Ադրբեջանի գազը, Արցախի ընդերքի հարսությունը, հասկալալու լիթումը անխոչընդոտ Գերմանիա հասցնելն է: Զայասանից՝ թե՛ նախագահից, թե՛ վարչապետից այդ հույսն արդարացնելու մեկ խոստում են ստացել՝ անտեղ հայացք դեմի Եվրոպա:

Ադրիլի 3-ին, երբ Շթայնմայերը Բեռլին էր վերադարձել, ԶԶ-ում ԵՄ առաջնորդության X-ի էջում հրատարակվեց իրենց դեկլարիի՝ ազգությամբ գերմանացի **Սարկուս Արթուրի** եւ ԳԳԴ նախագահի հետ Զայասանում կայացած համդիտման մասին վկայող տեղեկատվություն: «Զոհար եմ, որ հավասարի եմ սարածաբանի անվանազանը», գրել է Արթուրը՝ փոխանցելով, թե ԳԳԴ նախագահին զեկուցել է իրենց մանդատի, իրավիճակի մասին: Ուրեմն Շթայնմայերը հավանաբար իրազեկ է եղել, որ Ադրբեջանական կողմը իր այցից առաջ, այդ օրերին խախտում է հրադարար: Եթե հայոց սահմաններին զինվոր չի զոհվում նրանց կրակոցից, դա՞ է առաջընթացը:

Գերմանական հեռուստատեսության առաջին ալիքի՝ ARD-ի մեկնաբան Մարտին Փոլանսկին Երեսնամյա դասաբան իր հաղորդման մեջ նախագահ Շթայնմայերի այցին անդրադարձնալով շեշտում է Գերմանիայի ԶԶ-ի եվրոպական կողմնորոշմանը ստատուսում մասին, սակայն ընդգծում, թե երկարատեւ, հեռավոր ընթացք է ԵՄ-ին ԶԶ անդամակցումը: Նա առանձնացնում է ԶԶ-ի հետ ԳԳԴ համագործակցությունը էներգետիկ, գիտահետազոտության ոլորտում, իսկ հաջորդիվ կարեւորում խաղաղության հաստատումը հարեւան Ադրբեջանի հետ: «Զակամարտության օրջանն ավարտվել է», գերմաներեն տեքստի հետ լսվում է նախագահ **Վ. խաչատրյանի** հայերենը: Սա երեւի լիարժեք ասվել Ադրբեջանում, ազգետուր Ալիեւից լիարժեք լուսանկարում, որ նա՞ դա ասել, բայց երբ զոհը դա չի դաժանում, դրա մասին զորուգիտեր չի խոսում, դիվանագետներն էլ լռում են, իսկ «կարգուկանոնի ուսիկան» Գերմանիայի համար տեսնական շահը բոլոր արժեքներից գերակա է, նա դա ինչու՞ անի: ARD-ի մեկնաբանն էլ շարունակում է տեքստը՝ նախագահականի սրամարդության հանգույց, եւ ոչ մի բառ Ալիեւի կատարած ցեղասպանության, հայազուրկ Արցախի մասին, նախագահի Օրծեմնակալերի այցի մասին էլ չի հիշատակում:

Կաթոլիկական «Weltkirche» կայքում **Դանիել Փելցը** սակայն իր հոդվածն հենց այդ վայրից է սկսում՝ «Գերմանիայի դաւանային նախագահի առաջին այցը Զայասան սկսվում է կովկասյան դեմոկրատիայի դասնության ամենամոռայլ ժամանակաշրջանը հիշատակող Զայոց ցեղասպանության զոհերի հուշահամալիրում: Դեմի լուրջ արտահայտությամբ, գլխահակ, մի ֆանի ակնթարթ կանգնում է նա անմար կրակի առջև, մինչ ամրամած երկնից անձրև է հորդում: Զայ գործընկերոջ՝ Վահագն Խաչատրյանի հետ զրույցից հետո ոչ միայն երկինքն է ավելի դալձառ, այլև՝ սրամարդությունը»:

Արարան ամեն օր տեսնողները, Արարախ երկիր այցելողները չեն հիշում, որ դայառ էր երկինքը ջրհեղեղից առաջ, իսկ անձրեւը դրա կարճատեւ հիշեցումն է:

Իմաստաբանական բառարան

Երդում ուսել, թե... խմել

Մի՞թե երդումն ուսելու բան է, որ նույնիսկ դասաբաններն են ուսում, այն էլ խորհրդարանի բարձր անթիոնից: Բայց որդեգրի այդ անհասկանալի «ուսելիք» ազգընտիրների փմփն մի փչախորժելի թվա, դրան «դասառ» բառն էլ են ավելացնում ու, դասաբանական խոստումն ու իրենց ասածի ձեւարարությունը հավաստելու համար, նաև «երդում-դասառ» են ուսում:

Զաճախ հեռ չէ բացահայտել հեռավոր անցյալից մեզ ժառանգված արտահայտությունների ակունքները: «Ուխտել» իմաստով «ԵՐԴՈՒՄ ՈՒՏԵԼ» դարձվածը հենց այդ արտահայտությունների շարքից է: Գիտե՞ք է նկատվում անվանի լեզվաբան Լ. Զովհաննիսյանը՝ այն համարելով ժողովրդական մտածողության արգասիք, որը դասաբանել է նոր դասերին «SOGAND XORDAN»՝ բառացի «երդում ուսել» բառակապակցությունից:

Բայց XORDAN բայը դասերին միայն «ուսել» չի նշանակում: Այն «խմել» իմաստով էլ է օգտագործվում: Զենց դրա համար էլ դասերին «SOGAND XORDAN» դարձվածը թյուրբերանով դասաբանել է «AND(T) IJMEK», որը նշանակում է «երդում խմել»:

Իսկ ի՞նչ է նշանակում SOGAND: Այն ուսելի՞ք է, թե՞ խմելի՞ք:

Ըստ իրանցի բառարանագետների, գրադասականների սուրբ գրի լեզվով՝ ավետարան, SOGAND նշանակում է «ծծումք», իսկ «ծծումք խմել» նշանակում է «անմեղությունն աղացուցելու համար փորձության ենթարկվել»:
Զանի որ գրադասականների դասական օրենսգրքի համաձայն՝ դասավորը մեղադրյալին ծծմբաջուր խմելու հրահանգ էր տալիս: Այս դիտարկումը, այդ փմփական տարրն օգտագործելուց հետո, եթե մեղադրյալը ողջ էր մնում, աղացուցվում էր նրա անմեղությունը:

Սասանյանների օրջանից մեզ ավանդված դասավորներն «երդմնագիր» կոչվող գրքում նշված է. «Երդման մի ֆանի տեսակ գոյություն ունի: Մի դեմքում, երդմնավորը կրակի միջով էր անցնում, մեկ այլ դեմքում՝ լեզվին շիկացած երկաթ դնում»:

Թերեւս «երդում-կրակ ուսել» հայերեն արտահայտությունն էլ մեզանում նման ավանդույթների առկայության մասին է վկայում:

Իսկ «երդում խմելու» փոխարեն «երդում ուսել» ասելը, կարծում եմ, մեծ սխալ չէ, ֆանի որ մեմ հայերենում «հալալ կաթնախոտ» արտահայտության փոխարեն առանց վարանելու օգտագործում են «հալալ կաթնակեր» դարձվածը՝ հաստատումալով, որ կաթը խմում են, այլ ոչ թե ուսում:

ՀԱՍՄԻԿ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

«Երաժշտությունն այն ունիվերսալ լեզուն է, որով մարդիկ ինձ ճիշտ են հասկանում»

Երկու ստեղծագործ մարդկանց բեղում համագործակցության օրինակ է դառնակահար, երգահան, Երեւանի Կոմիտասի անվ. կոնսերվատսորիայի դոկտոր Սարգարիս Սարգսյանի և Ալ. Սոթենդիարյանի անվ. օպերայի եւ բալետի ակադեմիական թատրոնի մենեջրոնի Դիանա Հարությունյանի 25-ամյա միասեղ անցած ուղին՝ լի հիշատակների, անցած օրերի, բեմերի, համերգային շրջանակներում, անվանի կոմպոզիտորներից առած դասերով...

Ահա այդ ուղու մասին համառոտ լուրերը համարում ենք, հանդիսականների գնահատմանի խոսքերով, հարցուղաստիստներով եւ, իհարկե, երգերի ու ռոմանսների կատարումներով անցավ Ալ. Սոթենդիարյանի տուն-թանգարանում կազմակերպված համերգ-գրույցը: Այն վարեց տուն-թանգարանի տնօրեն Սարիմե Օթարյանը՝ ցերեկույթի բացման խոսքում ընդգծելով, որ դաստիարակության չէ ընթացած Սարգարիս Սարգսյանի եւ Դիանա Հարությունյանի հետ նման ձեռնարկով հանդիման վայրը: Իրենք թանգարանի աշխատակազմի հետ ֆուտուր դար ձեռք-ձեռքի են փոխում, իրենք են ամենից հաճախ եւ մեծ սիրով ներկայացնում Ալ. Սոթենդիարյանի ռոմանսները թանգարանի փոփոխ համերգասրահում եւ թանգարանից դուրս՝ մեծ սրահներում, նաեւ համերգային շրջանակներում: Երկուսի անուղղակի մասնակցությունը թանգարանի ստեղծագործական կյանքին հետեւողական է եւ անընդմեջ:

Դիանան ասաց, որ Սոթենդիարյանի ռոմանսները երկու տասնամյակ առաջ հենց այս վայրում է իր համար բացահայտել. մինչ այդ դրանցից մեկն էր երգում, եւ միայն այստեղ հիացմամբ սեղեկացավ մեծ կոմպոզիտորի թողած «ռոմանսների» ժառանգության մասին:

Մասնագիտական խոսքը խորհրդանշանաբար ընկալելու եւ ներկայացնելու արվեստը: Վլ. Բալյանը նաեւ առաջինն էր, որ ողջունեց, գնահատեց Սարգարիս Սարգսյանի՝ սեփական երաժշտական փոփոխությունները: Դիանա Սարգարիսին մոտեցրեց Նիկոլ Գալանստրյանի ստեղծագործությանն իր հիմնավոր անդրադարձը: Ն. Գալանստրյանի երգերը, որքան էլ՝ ժողովրդի կողմից սիրված ու հայտնի, բեմական կատարման համար մեծակված չէին, եղած դասնադրային նվազակցությունների որակը թույլ

ձին գրեթե, բայց Գալանստրյանով իր «այրվելն» այն հիմնական դրդիչն էր, որ մոտեցրեց սարքեր հեղինակների բանաստեղծական սողերի հիման վրա երգեր եւ ռոմանսներ գրելուն: Այդ հեղինակների թվում են Վահան Տերյանը, Ավետիս Իսահակյանը, Խաչիկ Մանուկյանը, Հասմիկ Սարգսյանը, Հակոբ Այնթապեցին, Բաբկեն Սիմոնյանը, դասնակահար եւ բանաստեղծուհի Արմինե Գրիգորյանը, այլ: Այդ երգերի եւ ռոմանսների թիվն արդեն համարյա երեսուցի է հասնում, եւ գաղափար կա

են որոշակի եղանակ փոխել, ճաշակ թելադրել, հիշեցնել մարդկանց իրենց արմատները, դասնությունը: Նման առաջնության զգացումն է արդեն հասկալիս Պոլսում, որտեղ մեծցու թոռ Սարգարիսը ոտն է դրել՝ կորսված հայրենի վերադառնալու զգացումով: Կոմիտասյան երգացանկից գանձեր են կատարել, հեղինակ, որի արվեստն ամենաբարձր մակարդակի վրա էր: Չուր չէ, որ Հայաստանի Հանրային ռադիոյի նախաձեռնությամբ կոմիտասյան երգերի կատարումներով խնամակալվող 2019-ին ձայնագրվել է Մ. Սարգսյանի եւ իր շուրջ համախմբված երգիչների մասնակցությամբ:

Մ. Օթարյանն այս ստեղծագործ երկայկին բնորոշեց՝ որդես Սոթենդիարյանի ստեղծագործությունների լավագույն մեկնաբանողների, իրենց առաջը՝ նվիրական աշխատանք: Սարգարիսն էր, որ թանգարան բերեց երգիչների մի ողջ «ծաղկաբույլ», հիմնականում՝ երիտասարդների, որոնցից շատերն ուսանել էին իրեն:

Մ. Սարգսյանն այս համերգ-հանդիպումը բնորոշեց՝ իբրեւ նախորդիկ արածի ամփոփում եւ հետագայի համար նախագծումների սկիզբ: Նա հիշեց իր առաջին մուսիկո Սոթենդիարյանի տուն-թանգարան, նրանում բացված իր գեղանկարչական առաջին ցուցահանդեսը (իմիջ նաեւ նկարում է): Հասուկ խոսքեր կոմպոզիտոր Վլադիլեն Բալյանի մասին, որից, ինչպես Դիանան խոստովանեց, իմիջ սովորել է բա-

դրանք առանձին համերգով ներկայացնելու: Դրանցից մի ֆանիսը գրվել են հասուկ Դիանա Հարությունյանի ձայնի համար: Դիանայի հետ է Սարգարիս Սարգսյանը հայ եւ համաշխարհային երգարվեստի գանձերը, նաեւ իր ստեղծագործությունները ֆանիսը ներկայացրել արտերկրում՝ Թբիլիսիում, Սանկտ-Պետերբուրգում, Կալինինգրադում, Պոլսում:

Մ. Սարգսյանը նկատեց, որ իրենց համերգներով, ասես, դեսպանորդներ են եղել թե՛ օտարազգիների մոտ եւ թե՛ հայազգի հանդիսականի առջեւ: Սփյուռք լավ չի ճանաչում հայ արվեստը, հեռանում է իր արմատներից, երաժշտական ճաշակը գնալով աղճատվում է՝ ցավով արձանագրեց նա՝ հավելելով, որ անգամ մեկ-երկու համերգով կարողանում

«Սովորական խոսակցության ժամանակ հաճախ մեմ իրարու լավ չենք հասկանում, մեր ասածը սխալ մեկնաբանությունների տեղի կարող է սալաստում է Սարգարիս Սարգսյանը՝ իսկ երաժշտությունը նման սարքերիցումները բացառում է: Ահա թե ինչու երաժշտությունն այն ունիվերսալ, համադարձակ լեզուն է, որով մարդիկ ինձ ճիշտ են հասկանում»:

ԼՈՒՅՍ Է ՏԵՍԵԼ

«Վան Արյան» հրատարակչությունը լույս ընծայեց Հովհաննես Կարապետյանի «Իսկ ուր է քո՞ խարիսխը» գրքույկը

Հեղինակը համարում է, որ լեզու է ակնազալուր լինել մեր մեծերին, հետեւել նրանց խորհուրդներին, որով մասնաճանաչված են նրանց գրական երկերում: Ահա մեր մեծանուն գրող Հրանտ Մաթեոսյանը նույն է. «Եթե ծով ես դուրս եկել ու խորհակվելու վստահ կա, ապա մեղավորը փոթորիկը չէ, այլ դու, որ հարկ չես համարել խարիսխ վերցնել»:

հայ են համարել, մշակույթի գին վել են, դաստիարակվել ամեն կերպ դիմագրավելու թեմանում: Գրքույկում անդրադարձ կա նաեւ անցած դարասկզբին կատարված ողբերգական իրադարձություններին, նվիրյալներին, ովքեր ստանձնեցին հայ որբերին խնամելու շնորհակալ գործը, մեր օրերում թեմանում դեմ հայ գինվորի մղած սխրանքին, մշակույթին, նրա դաստիարակության անհրաժեշտությանը:

Լույս տեսավ «ՄԻՀՐԱՆ ՏԱՄԱՏՅԱՆ» Աւխասաիրությանը՝ ՍՈՒՐԵՆ ՍԱՐԳՍՅԱՆԻ Մեկնաստությամբ՝ Թեմայան Մշակութային Սիության Մ. Նահանգների եւ Կանադայի կենտրոնական վարչության Հրատարակիչ՝ «Ամսարես» հրատարակչառում Երեւան, 2025 թ., 415 էջ:

Մերայն խառնակ ժամանակներում Հայաստանը դժվարանում է ելք գտնել եւ ճիշտ կողմնորոշվել դեմոկրատիայի, հարավ, արեւմուտք, թե արեւելք ընթացող հարցում:

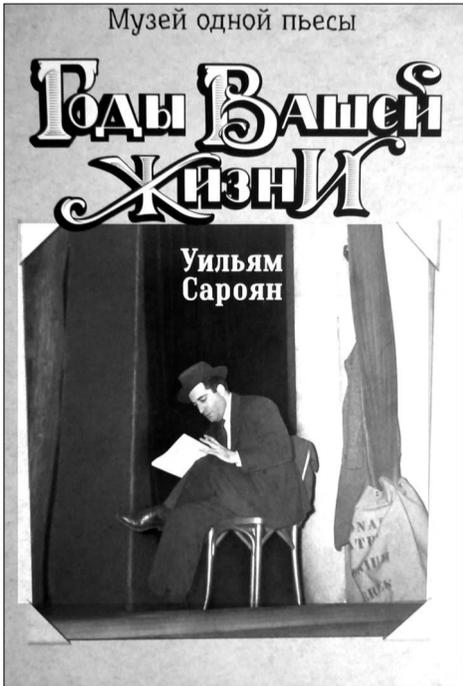
ԱՐԾԿԻ ԲԱՆՉԻՆՅԱՆ

Արդեն երեք տասնամյակից ավելի է, ինչ երեւանաբնակ թարգմանիչ **Արամ Օհանյանը** «Շփացնում է» ռուսալեզու ընթերցողին անգլիալեզու գրականությունից կատարած բարձրակարգ թարգմանություններով: Սակայն նա այն էջաթիվ թարգմանիչներից է, որոնք մանրակրկիտորեն ուսումնասիրում են թարգմանվող հեղինակին եւ գործը՝ դառնալով սկյալ գործի եզակի մասնագետ՝ թարգմանական հասոյներն օժտելով արժեքավոր նախաբան կամ վերջաբան-ուսումնասիրություններով: Ասվածը, համեմայն դեղս, ճճարիս է Վիլյամ Սարոյանի կաղակցությամբ: Սկսած 2003-ից, Մոսկվայում եւ Սանկտ-Պետերբուրգում Օհանյանի ռուսերեն թարգմանությամբ հրատարակվել է Սարոյանի ստեղծագործությունների ամբողջ հատը: Տասնմեկերորդ վերջերս Պետերբուրգում «Մի թատերախաղի թանգարան» շարժվ լույս տեսած Սարոյանի թերեւս ամենահայտնի՝ «The Time of Your Life» դիւսի հրատարակությունն է (Уильям Сароян, «Годы вашей жизни», Музей уникальных вещей (Фонд АХ культуры), 2025):

Սկսեցիմք, որ Արամ Օհանյանը թատերախաղի վերնագիրը թարգմանել է «Ձեր կյանքի տարիներ», ոչ «Ձեր կյանքի ժամանակը» կամ «Ձեր կյանքի ժամեր», ինչպէս հայերենի դեղմում (իսկ ռուսերեն նախկինում թարգմանվել է «Ձեր կյանքի ուղին»՝ «Путь вашей жизни»): Իրականում այս վերնագիրը տարբեր լեզուներով նույնպէս ազատ թարգմանություններ է ունեցել, ինչպէս, իտալերեն «I giorni della vita»՝ «Կյանքի օրեր», լեհերեն «Zabawa jak nigdy»՝ «Չվարճացիր ինչպէս երբեք» եւ ֆիններեն «Elämäsi parhain aika»՝ «Կյանքիդ լավագոյն ժամանակը»:

Սարոյանի այս ընտրանքը գործերից մեկը դարձյալ կարգալու հաճույքից բացի սույն հատըն այլ բավականություններ էլ է դասառում ընթերցողին: Թարգմանիչ իմնասիղ հավաքածուից վերցված փաստագրական այլեայլ նյութերը գիրքը դարձնում են շատ ավելի, քան գեղարվեստական գործի թարգմանությունը: Ժամանակի մանուկից «դեղված» երգիծանկարներ, Սարոյանի եւ դիւսի առաջնախաղի լուսանկարներ, ընդ որում, այդ լուսանկարներն ընդգրկող էջերի դարձերեսներին տեղ են գտել նաեւ դրանց հակառակ կողմում կատարված գրա-

Արամ Օհանյանի ինքնատիպ սարոյանապատումը

ռումները:

Այս տեսողական հազվագոյն նյութից բացի չափազանց ուշագրավ են հավելվածում առկա նյութերը: «Սկզբնաատերն՝ ինչպէս Շեքսպիրին՝ W. S. կամ Սարոյանի միտերիան» վերնագրված հոդվածում Արամ Օհանյանը հանդես է եկել որպէս հմուտ բանասեր եւ գրականագետ, որին, թվում է, անծանոթ չի մնացել Սարոյանի «Ձեր կյանքի տարիներ» գործին առնչվող հեղափոխ կամ մոտ որեւէ իրողություն: Մանրամասն սրված է թատերախաղի ստեղծման դասնությունը՝ ժամանակի մանուկի վկայակոչումների հիման վրա, Փոլիցերյան մրցանակի արժանանալու եւ գրողի՝ դրանից հրաժարվելու դասնությունը, աշխարհի տարբեր թատրոններում բեմադրվելը, ամերիկյան ու համաշխարհային գրականության հետ զուգահեռները: Ընթերցողը բազմաթիվ հետաքրքրաշարժ մանրամասներ է բացահայտում: Օրինակ, Օհանյանը ենթադրում է, որ դիւսի հանրահայտ նախաբանը կարող է ազդած լինել Անտուան դը Սենտ-Էլյուարի «Փոքրիկ իւլիանի»՝ «Դու դասախոսանաւու ես նրանց հանդեմ, ում ընտելացրել ես» նշանավոր տողի հետ, սակայն, զսնելով, որ «չարժե գուշակել, թե այն ոգեւնչման աղբյուր է եղել Էլյուարի համար» (Уильям Сароян, Годы вашей жизни, էջ 157): ԱՄՆ-ում Սարոյանի այս գործը ժամա-

նակին համարել են Գորկու «Հասարակում»-ի ամերիկյան տարբերակը: Թարգմանիչն իմր թատերախաղի առաջաբանի մտերը զուգահեռել է Նիկոլայ Օստրովսկու «Ինչպէս է կոչվում դողդաջը» վեղի՝ մարդու կյանքի վերաբերյալ կատարված խորհրդածություններին, սակայն անմիջապէս զգուշացնելով, որ «հակված չեն մտածել, թե Սարոյանը կարող էր Օստրովսկուց ազդված լինել: Ավելի շուտ, տեղեկի մանությունը բացատրվում է այն հանգամանակով, որ երկուսի աղբյուրն էլ նույնն է՝ Ասվածաշունչը» (նույն տեղում, էջ 166. ասվածաշունչյան հղումը վերաբերում է Ժողովրդի գրիմ): Եվ կամ, Արամ Օհանյանը նշում է, որ դիւսի հերոսներից Ջոյին հիշեցնող մի հերոս հանդես է բերվել 1940-ին գրված Մյուրեյ Բարնեթի եւ Ջոան Էլիսոնի «Բոլորը գնում են Ռիֆ մոտ» թատերախաղում՝ հանրաճանաչ «Կասաբլանկա» շարժանկարի գրական հիմունք, եւ կատարում է երկու ստեղծագործությունների համեմատություններ:

Ուրիշ հետաքրքրական իրողություններ: Պարզվում է, որ 1955-ին դիւսի հերթական բեմադրության մեջ Մերի դերը կատարել է Սարոյանի կինը՝ Զերոլ Մարիուը, իսկ գրողն իմր կատարել է բարի այցելուի անխոս դերը: «Ձեր կյանքի տարիներ» մերթափանցել է լայն զանգվածների մեջ, ժամանակին երգել են «Կհորիմ» Սարոյանը մի զիղ դիւս» խոսքերով մի երգ, Սան Ֆրանցիսկոյում Սարոյանի անունով կոչել են կոկտեյլ, սենդվիչ եւ սալաթ (բաղադրատոմսերը չեն դաժակներ), իսկ Զիլվենդի թատրոնի դերասանուհիներից մեկը, որի աշխատավայրում բեմադրվել է դիւսը, իր կատարումը կոչել է Սարոյան...:

«Ձեր կյանքի տարիներ» արձագանքներ է զսնում մինչ օրս: Բարբա Սթրեյզանդը բեմից կարդացել է այն, իսկ Ջոնի Դեպի հերոս Ջեք Ընդրոկի («Կարիքյան ծովի ծովաւեները. աշխարհի ծայրին») ուսին դաջված է մեջբերում դիւսից՝ «Ամենուրեք փնտրեք բարի»: 2007-ին նկարահանված ամերիկյան «Վերջնական ցանկ» («The Bucket List») ֆիլմի հերոսը կատարում է մեջբերում Սարոյանի դիւսից...:

Պակաս հետաքրքրական իրողություններ չի բացահայտում նաեւ հատըն ամփոփող «Ձեր կյանքի տարիներ»՝

արհեստավարժ եւ սիրողական թատրոններում իրականացված բեմադրությունների ժամանակագրությունը, որն ընդգրկում է 1939-2025 թվականները՝ բավական լայն աշխարհագրությամբ: Թվարկեմք ժամանակագրական հերթականությամբ՝ ԱՄՆ, Շվեդիա, Նիդերլանդներ, Իտալիա, Գերմանիա, Բրազիլիա, Սորվեգիա, Բելգիա, Իսրայիլ, Չեխոսլովակիա, Ֆինլանդիա, Հայաստան (առաջին անգամ՝ 1981-ին), Մեծ Բրիտանիա, Ռուսաստան, Կանադա, Ճապոնիա (մի քանի երկրներում՝ մեկից ավելի անգամ), ինչպէս նաեւ համանուն կինոնկար՝ նկարահանված 1992-ին, «Բելառուս-ֆիլմում»: Այս ժամանակագրությունը նույնպէս լեցուն է անակնկալներով: Օրինակ, դարձվում է, որ 1943-1944 թթ. Ինգմար Բերգմանը բեմադրել է Բենգթ Օլոֆ Ֆոսի «Արթնաւալուց անմիջապէս առաջ» դիւսը, որը գրելու համար հեղինակին օրինակ է ծառայել նախորդ տարի Սոկոլովում բեմադրված «Ձեր կյանքի ժամեր»...:

Ավելացնեմք, որ Արամ Օհանյանի թարգմանությունները լույս են տեսել Հայաստանում, Ռուսաստանում, Բելառուսում, Գերմանիայում եւ Ֆրանսիայում տղագրված 76 հատըներում՝ տարբեր ժողովածուներում եւ առանձին գրերով: Ամենաշատը թարգմանել է Ռեյ Բրեդերիին, որի հետ, ի դեղ, ունեցել է անձնական նամակագրություն: Անգլերենից ռուսերեն է թարգմանել Վահագն Տատրյանի «Հայոց ցեղասպանության դասնությունը» (1996), Մայլ Առլեն-Կրստերի «Ուղեւորություն Արարատ» (Ռյազան, 2003), Աննա Ասվածատրյան-Թերթոթի «Արտախում. Ոչ մի տեղ» (Երեւան, 2016), հայերենից անգլերեն՝ Ադասի Այվազյանի «Աղի կոմսը» (Երեւան, 2005), Լեւոն Խեչոյանի «Սեւ գիրք, ծանր բզեղը» (Լոնդոն, 2008), հայերենից ռուսերեն՝ ստեղծագործություններ Ադասի Այվազյանից եւ Լեւոն Խեչոյանից (լույս են տեսել տարբեր ժողովածուներում), ռուսերենից անգլերեն՝ Վահան Հովհաննիսյանի «Մանդիլիոնը» (Գերմանիա, 2014), Արամ Խաչատրյանի «Նամակներ» (Երեւան, 2023)...

Մաղթեմք, որ բեղմնավոր թարգմանիչ մասնագիտությունն էլ ավելի հարստանա եւ հասկաղթե՝ հայ իրականությանը վերաբերող գործերով...

«Ազատ» խամաճիկային ներկայացման առաջնախաղերը Սան Ֆրանցիսկոյում

ն», որ հետամուտ է կամրջելու միջինարեւելյան մշակույթները, հայտարարում են, որ աղիլի 11-ից մինչեւ մայիսի 3-ը Սան Ֆրանցիսկոյի «Պոսերո» բեմադրախումբում տեղի է ունենալու Սիրիայում ծնված ամերիկահայ թատրոնի եւ կինոյի դերասանուհի՝ **Սոնա Թաթոյանի** հեղինակած «Ազատ» (Ճագարն ու գայլը) դիւսի առաջնախաղը, որը ճայնի, գրաֆիկայի, շարժաղակներում եւ տեղեկագրությամբ բազմապէս ու կալիբրոսկոպիկ ստեղծագործություն է: Ըստ «Միրո Սիւեթթերի», Սոնան այս ծրագիրը իրականացրել է՝ համագործակցելով երկու անգամ «Օրի» մրցանակի արժանացած թատրոնի սնորհ եւ մուլտիմեդիա բնագավառի համակարգող **Ջարեդ Սեցոչի**ի հետ: Ներկայացման մեջ միախառնվում են վաղ անցյալի «դարազոյգ» (կարագոյգ) սվերային խամաճի-

կության եւ միջինարեւելյան ժողովրդական բանահյուսության տարրեր: Թաթոյանն իմրն է խաղացնում 120 տարեկան խամաճիկներին աշխարհահռչակ ուղեւորող **Արա Դինգճյանի** նվագախումբով: Սիրիական դասերազմի ժամանակ Սոնան Հալեթի իրենց լված ընթացական սանը իրեն «ծանծաղուսի մեջ խրված» է զգացել՝ բացի անձնական վեցից, մեծաղթե ազդվել է նաեւ իր մոտիկ ընկերոջ՝ մարդու իրավունքների թուրք անխոնջ դասաղան՝ **Օսման Կավալայի** ձերբակալությունից: Պատմական սրվմայի եւ մերօրյա ողբերգությունների համատեղումն նա անսղատիլորեն զսնում է իր աղուղաղթերի դասաղան եւ Եղեռնից փրկված ձեռագործ «կարագոյգներ», որոնց արեւելյան «Հագար ու մեկ գիւտերվա» ոգով վերակենդանացնում է՝ հո-

գեւոր կաղ հաստեղծված անցյալի ու ներկայի սերունդների միջեւ եւ փորձելով դուրս գալ «ծանծաղուսից»:

«Ազատը» անընկճվածություն եւ ճկունություն է ներշնչում մեզ եւ մղում համընդհանուր ուժերով բուժելու մեր վերերը եւ հասնելու սոցիալական արդարության: Հղարս ենք ման կարեւոր առաջնություն դարունակող դիւսը բեմ բարձրացնելու համար», նշել է «GTP»-ի գեղարվեստական ղեկավար **Շահար Ասաֆը**:

Պիտում գործում են բազմաթիվ «ղարագոյգներ», որոնք խորհրդանշում են մագաղութ վերաընձյուղվորումն ու տարագիր լինելու հարստեւ փորձառությունը: Այսօր Թաթոյանների ձեղնահարկում հայտնաբերված 120 տարեկան խամաճիկները դարձյալ տարագիր են դարձել՝ ներկա ժամանակների քնահաճ բռնությունների հետեւանում: ⇨ 8

Ամերիկյան «Golden Thread Productions» (GTP) թատերական ընկերությունը, որ նղատակ ունի բարձրաճայնելու բացառաղթե Սիջին Արեւելի մարգինալ խմբերի խնդիրները եւ շահույթ չիտատղորդող «Hakawat: NGO-

ՅՐԱԶՅԱ ԲԱԼՈՅԱՆ
(Յրաշյա Արմենյան)

Բան. գիտ. քննաձու

Օրհորդ Զնփուհին ուսանողուհի է իրականացել է նրա ու նրա ծնողների, անեղների, բոլոր հարազատների, բարին կամեցողների վաղեմի երազանք՝ իրենց դուստրը կամ հարազատուհին ընդունվել է բարձրագույն: Եվ այսպես ամեն առավոտ օրհորդ Զնփուհին հանդիսավորապես գնում է մայրաքաղաքի համալսարաններից մեկը՝ դասի՝ իր հետ վերցնելով առաջին անհրաժեշտության իրերը՝ դամադրա, դուդուկ, մանիկյուր, մաշիս (հոմերի), փոփոկ հայելի եւ էլի նման մի ֆանի բան: Անդաման մեծ է նեղ, որ օրհորդը երբեք անդամաս դասի չի գնում, եթե ոչ մեկ, ադա անդաման կես ժամ դասադասվում է՝ գունավորում է շքունները, մի թեթեւ կարմրացնում այսերը, մուգ սեւացնում թարթիչները եւ այլն: Նրա ու նրա նման ուսանողուհիների բարի բախտից բուհի միջանցքը հար եւ նման է դոդուկուհի, օրվա ընթացքում, երբեք առիթը բաց չթողնելով, օրհորդ Զնփուհին, ինչպես եւ նրա նման ուսանողուհիները, առանձնահատուկ կարգով, նազանով անցնում են այդ դոդուկուհի՝ ի ցույց դնելով իրենց արտաքին բարեմասնություններն ու հասարակական կեցող:

Բուհում համակուրսեցուհիների հետ օրհորդ Զնփուհին զուգում է նորածնությունից, նոր երգերից, ֆիլմերից, դասում իր ու իր ազգականների մասին, լսում ընկերուհիների դասնությունները նրանց ու նրանց ազգականների մասին: Համակուրսեցուհիները չեն օրջանցում նաեւ իրենց դասախոսներից. զույցի ու ֆննարկման հիմնական թեման՝ որ դասախոսը այդ օրը ինչ էր ու կոչիկ է հագել կամ առհասարակ ինչ էր ու կոչիկ է հագնում, ո՞րն է օրը մեջ էր ու կոչիկ փոխում, ո՞րն է օժանելի օգտագործում, օգտագործելու դեղում՝ ինչ

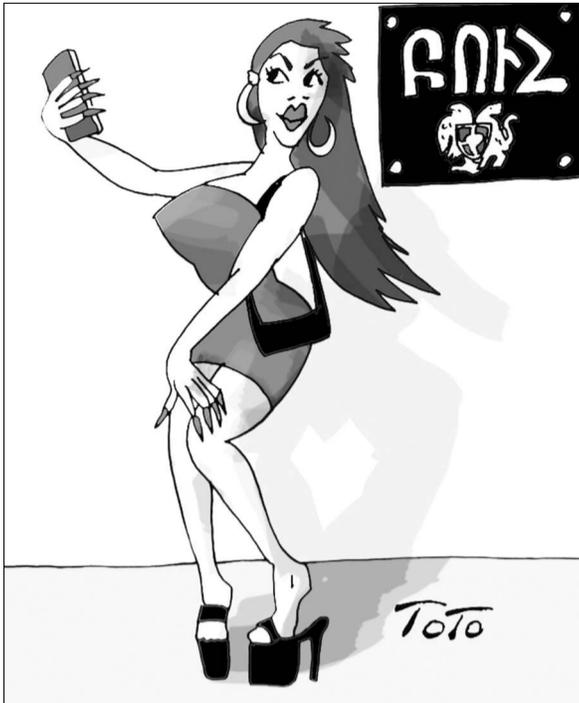
օժանելի, որն ի՞նչ ավստյով է գործի գալիս եւ այլն:

Զնփուհու համար բուհական կյանքի թերեւս ամենահաճելի դրվագներից մեկը կամ գուցե ամենահաճելին ուսանողական երեկոյթներն են՝ զվարճանալու, ինչպես ասում են, իրենց ցույց տալու, ուրիշներին նայելու հոյակապ հմարավորություն: Այս երեկոյթները մի այլ օգտակարություն էլ ունեն ֆանի որ օրհորդ Զնփուհին մեծ ջանք է թափում դասերը սովորելու վրա, ադա մի ֆանի ժամով կսրվում է ուսումնառությունից, դասերից, հանգստանում

սեւական մտավոր աշխատանքից հետո, լիցքաթիվում, ուժ ու եռանդ կուտակում նոր գիտելիքների նվաճման նպատակով մղվելիք գրոհների համար: Հիշյալ գրոհներում նրան օգնության է գալիս համացանցը, օրեցօր կասադոդ համակարգչային տեխնիկան ու արհեստական բանականությունը դրանց շնորհիվ զգալիորեն թեթեւանում է նրա գործը էլ թանկագին ժամանակ չի ծախսում մտելու եւ գրելու համար, մի ֆանի հեղիկ-նազիկ հարված համակարգչի մի ֆանի ստեղծի, եւ տեխնիկայի հրաշքը նրան ընծայում է իր ուզած գրությունը՝ խնայելով ժամանակ մանիկյուր ֆուելու, եղունգները գեղարվեստական մշակման մեթոդները եւ նմանափոխ՝ նրա համար մեծ կարեւորություն ունեցող այլ գործերի համար օրհորդ Զնփուհու բախտը բերել է. նա ծնվել է համակարգչի, համացանցի ու արհեստական բանականության դարում:

Լինում է եւ այնպես, որ մեր ընդ մեր մեր ուսումնական, ուսումնասեմնչ եւ ուսումնաճարավ ուսանողուհին գնում է բուհի ընթացա-

Օրհորդ Զնփուհի

մուլում են լինում շոքերի, կոչիկների, դայուսակների, գարդերի, բիժուսերիայի, գալանսերիայի, կոսմետիկայի, դարձիւներիայի, սորթերի, բանբաներկաների եւ այլ հանադադրյա ադամներ գեղչեր, ո՞ր գեղեցկության սրահում են մագերը լավ գնով սարում, ներկում, ֆենում, ուրե՞ղ են լավ գնով շքունները հասցանում, կլորացնում, սողադարձ անում, եղունգները ներկում, սաւում, դարձնում սառը գեմ. նույն ճանաչողությունը, սակայն, օրհորդ չունի մշակութային

օջախների գծով:

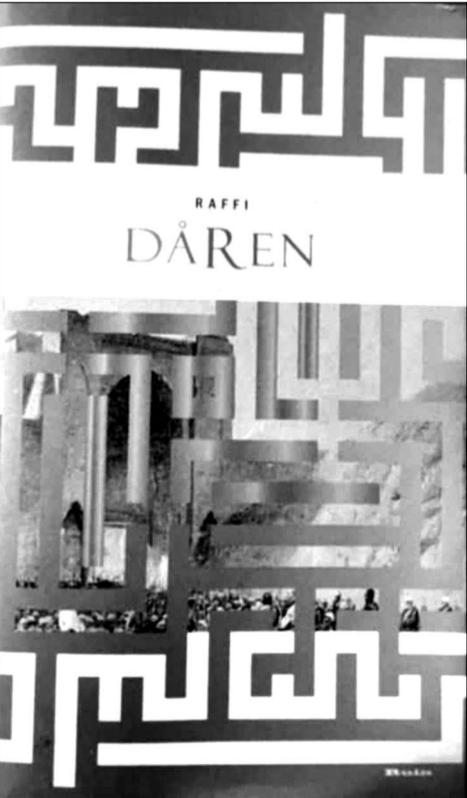
Զնփուհու ոչ բոլոր համակուրսեցիներն ու ուսանողական ընկերուհիներն են իր նման առաջադեմ ու ժամանակակից, կյանքի իսկական իմաստը հասկացող: Կան այնպիսի, ովքեր ոչ մի կամ համարյա ոչ մի դաս բաց չեն թողնում, յուրացնում են հանձնարարված դասանյութը, կասարում դասախոսների բոլոր առաջադրանքները, ժամանակ սրամադրում ընթերցանությանը, մշակութային օջախներ այցելելուն: Զնփուհին եւ իր հոգեկից, խառնվածակից, գաղափարակից ընկերուհիները նրանց անվանում են գիր կրծողուհիներ, կյանքի իմաստը չհասկացող, հետամնաց, ոչ ժամանակակից աղջիկներ:

Տանը եղած ժամանակ օրհորդ Զնփուհին առանձնանում է իր սեմյակում. նպատակը՝ դասադասումը: Օրհորդը նորից ձեռք է առնում հեռախոսն ու համակարգիչը եւ սկիզբ են առնում սեւական ու հաճելի զույցներ ընկերուհիների, գարմուհիների եւ այլոց հետ, ադա՝ ժամերով զբոսանալ համացանցային անսահմանության մեջ՝ սիրելի երգերի ունկնդրում, սիրելի կինոների ակնդրում (Զնփու-

հին Զնփուհին չէր լինի, եթե բաց թողներ սիրելի, կամ, գուցե, դաւանելի սերիալները), իրեն առավել հոգեհարազատ երգերի ու կինոների ներբեռնում, սեղադրում, ծանոթություն սիրելի հայտնիների, հանրային դեմքերի կյանքին ու սկանդալներին՝ հույսով ու երազանով, որ մի օր ինքն էլ նրանց նման հայտնի կդառնա: Զնփուհին բնականաբար չի կարող անսարք լինել իր երկրում եւ աշխարհում սեղի ունեցող իրադարձությունների նկատմամբ. անդաման հետաքրքրվում է բիժուսերիայի, գալանսերիայի, կոսմետիկայի, դարձիւներիայի նոր տեսակներով (դրանք չափազանց կարեւոր են նրա համար, իմաստավորում են նրա կյանքը), նորածնությունների մորուքներով (նա ոչ մի դեղում հագուկադով ընկերուհիներից հետ չդիտի մնա), շոքերի մորուքը զարգացումներով (ներքին մեծ դադանք կա սեղակ լինելու մարդկային գործունեության՝ իրեն անչափ հազեհարազատ, ըստ իրեն՝ չափազանց կարեւոր բնագավառի բոլոր թարմ լուրերին ու բանաստեղծություններին): Եվ մի բան էլ, որ երիտասարդուհին անում է ոչ միայն օնլայն, այլեւ օֆլայն՝ հետաքրքրվում է՝ ով կամ առավել եւս ովքեր են իրենով հիանում, արդյո՞ ձեռնակափառ ձի հեծած ասպետ չկա՞:

Օրն ավարտվում է, ու՛ է արդեն. օրհորդ Զնփուհին դադանում է ֆուելու, վաղն ամեն ինչ նորից է սկսվելու, իսկ վերջնականակեցում՝ դիմումը նորից օժիշ բաղադրատարր, բարձրագույնագրական լինելու դասավոր համարում, որ ողջ մնացյալ կյանքում օգտագործելու է մերթ իբրեւ հաղթաթուղթ, մերթ իբրեւ հղատության միջոց, մերթ իբրեւ զուրավոր գեմ սկետրոջ դեմ մղվելիք հմարավոր ճակատամարտում, ինչպես նաեւ իրեն թերազնահատելու փորձ անողներին շոքելու գործում:

Բաֆֆու «Խենթը»՝ Եվդոն

Եվդոնական «Ռուին» հրատարակչությունն օրես լույս է ընծայել հայ գրականության դասական գործերից Բաֆֆու «Խենթը»՝ **Լուսիա Ադամյանի** թարգմանությամբ, ՀՀ ԿԳՄՍ աջակցությամբ եւ Եվդոնայի թագավորությունում ՀՀ նախկին դեսպան **Արսակ Արիստանյանի** ջանքերով: Հասորի նախաբանը գրել են **Սթեֆան Վալվիլիսը** եւ **Կառլ Էրենբրունան**, որի մեջ ներկայացված են Բաֆֆու կյանքը եւ գործը, դասական ակնարկ վերցնում նկարագրված ժամանակաշրջանի մասին եւ ստեղծագործության նշանակությունը ժամանակի հայ ազգային-ազատագրական շարժման համար: Հասորում առկա է նաեւ ֆարսեղ եւ մեկնաբանություններ, որոնք կարևոր են հայոց դասնությունից եւ իրականությունից անսեղյակ Եվդոն ընթերցողի համար:

Ինչպես նեղ է թարգմանչուհին Դիմազրի իր էջում՝ «Ահա՛ թարգմանությունս, որը կասարեցի գրեթե հինգ տարի առաջ, երբ Արցախում ահավոր դաժնակներ էր: «Խենթը» անցած ժամանակների մասին է, եւ ես թարգմանության մեջ խորասուզված լինելով՝ մտածում էի, թե հիմա իսկապե՞ս ձիոս ժամանակն է այն թարգմանելու: Կան շատ ուրիշ բաներ, որոնք կցանկանայի ներկայացնել Եվդոն ընթերցողին: Բայց 1870-ականների տեմպի վրա աշխատելը եւ այսօր դաժնակների ու ցեղասպանության մասին հաղորդագրություններ կարդալն ինձ ստիպեց հասկանալ, թե որքան կարևոր է «Խենթի» դասնությունը»:

Լուսիա Ադամյանը ծնվել է Թեհրանում, բնակվում է Ուիսալայում (Եվդոնի), 1984-1988 թթ. ուսանել է Երեւանի դասական համալսարանի հայ

բանասիրության բաժանմունքում: Եվդոնայում երկար տարիներ աշխատում է գրադարանավարության բնագավառում: Նրա թարգմանությամբ լույս են տեսել հայերենից Եվդոներն 20-21-րդ դարերի 26 հայ արձակագիրների դասնակներն ընդգրկող «Բաց երկնի սակ հին լեռներ» ժողովածուն (2020), իսկ Եվդոներից հայերեն՝ Ասրիկ Լինդգրեմի «Ավազակի դուստր Ռոնյան» վիդակը (2023, համաթարգմանիչ՝ **Ալեյսե Բախչինյան**):

Ավելացնենք, որ մինչ այժմ Բաֆֆու «Խենթը» թարգմանաբար հրատարակվել է նաեւ ռուսերեն, թուրքերեն, վրացերեն, մոլդավերեն, չեխերեն, գերմաներեն, իտալերեն, ֆրանսերեն, անգլերեն (ամբողջական, հաճախ՝ մի ֆանի թարգմանություններով), ռումիներեն (հասկանալի):

ԳԵՂԱՍ ՄԿՐՏՉՅԱՆ

Գյումրի. երբ ընտրում ենք «ի հեճուկս»

1991 թվականին մասնաճյուղ Lորիս Գյումրիում... Եզմիածնից եւ փառաբանող Երեւանից փայլեցող հասարակական գործընթացներով, խիստ շարժառիթուն ու փոխազդեցիկ մեր հասարակության դիմագիծը: Խարխուլեց, խաբարվեց գաղափարական համայնական միասնականությունը: Գյումրի քաղաքում ընդհանուր սոցիալական շարժումները, բարոյական խելոններն ու անհասարակական մղումները, ներքին խմբակային շարժումները: Հասարակության դառնալից փոփոխությունները, իրականում ավելի շատ՝ ազգը բաժան-բաժան անող մանր շարժումները, «դրսից» սնվող հաճախ կասկածելի ծագմամբ ու առաջնությունը հասարակական եւ այլ կազմակերպությունների, կառույցների ստեղծումը եւ գործունեությունը, ազգային, կրոնական, բարոյական փայլալից աղանդների մուտք: Կրթական համակարգի եւ ժողովրդի կրթվածության մակարդակի ընդհանուր անկումը, արժեքների, երեւոյթների եւ անձանց գնահատման չափանիշների փոփոխությունը: Եվ այլն, եւ այլն: Առողջ մրցակցության փոխարեն հանրային անառողջ թեմաների սարժմանն է ծառայում նաեւ գործող ընտրական կարգը:

Եվ մեր շատ անհաջողություններ, թվում է, թայմանավորված են նաեւ նրանով, որ մասնավորապես իշխանությունը ձեռնարկելու է արդարացի վերջին հաշիվը փոփոխելու մասին: 1990-ականների սկզբներին Լեւոնականում ֆնարկում եւ ոչ թաւառական ստորագրահավաք եղավ, ընդունելի համարվեց ու սկսեց

գործածվել ֆաղափ ԿՈՒՄՍՅՈՒՍԻ սկզբնական անադարս անունը: Բայց ֆաղափային խորհրդի մասաւրջանում (կարայրդիսի մարմին՝ իր թասգամավորներով) ոմանք ֆաղափային միասնական հակադրվելու համար դեմ արտահայտվեցին եւ թախանջելով հասան նրան, որ հանրավե եղավ եւ կասկածելի կերպով անց կացվեց բնականային մի որոշակի թասմական ժամանակաւրջանը ներկայացրած թրախունչ Գյումրի տարբերակը, կարծես իրեւ անեծք մնալով ֆաղափս վրա...

Այդպէս 2018-ին ՀՀԿ իշխանութունից ժողովրդական դժգոհության այլի վրա խորհրդարանական փետարկութամբ իշխանության բերվեց Փաւիւնյան իր խմբով: Այդպէս անգամ արցախյան 44-օրյա թաստրազնում դաժան թաստրութունից հետո, 2021-ի արտահերթ խորհրդարանական ընտրութուններում կրկին նրա՝ այդ թաստրութան համար թաստախանասու իշխանութանը տրված ձայները ակնհայտորեն շատ դեմքերում տրվել էին ընդդէմ եւ ի հեճուկս վերադառնալ փորձող Ռոբերտ Զոչարյանի, նրա իշխանութան հնարավոր վերադարձի:

Սիւս այդպէս էլ Գյումրիում այս արտահերթ ընտրութանը մասնակցած 9 ֆաղափական ուժերից ու դաւիմներից 8-ի ընտրաթայրաի եւ հետընտրական

հայտարարված թայմանավորվածութունների գերխնդիրն ընդամենը այն էր, որ ԶԿ-ական իշխանութան թեկուզ անենաւաւս ձայներ տասցած թեկնածուն չդառնա ֆաղափաթէ: Եվ արդունքը հայտնի է: Այստեղ, իհարկե, խնդիրը նաեւ ընտրողների որոշակի մասի կողմնորոշումների հետ է կապված: Զոչարյան՝ այս դեմքում տեղի է տեսել, թէ յուրաքանչյուր ժողովուրդ արժանի է իր ընտրալին: Երբ մանավանդ ընտրութուն կատարելու առանձնաթէս մեծ հնարավորութուն էլ չի տեսնում:

Սոցիալական հարթակներում հայտատանյան հանրութունից (եւ ոչ միայն) ոմանք դրվատում են Գյումրու ընտրողին՝ ֆաղափում ԶԿ-ի իշխանութունը թույլ չտալու համար, ոմանք էլ անոթանք ու թուրումուր են տալիս՝ նկատի ունենալով ֆաղափաթէի թաստրոնին Հարդան Ռուկասյանի ուրվագծվող վերադարձի հանգամանքը: Ինչպէս հայտնի է, նոր ավագանու առաջին նիստում նրան ձայն տալ են խոտտացել այնտեղ անցած ուժերից երեքը:

«Վերադարձ դեմքի անցյալը. Գյումրին 20 տարով հետ գնաց», - այս կատակցութամբ գրում է Դիմագրի օգտատերից մեկը:

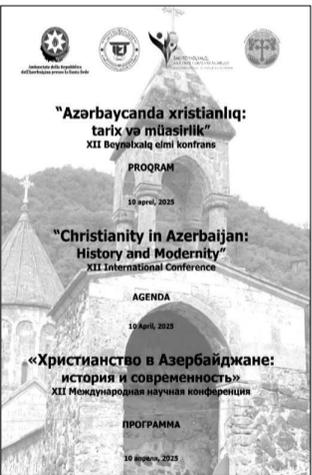
«Սեղավորը հիմար օրենքն էր, որի միջոցով չընտրվածները միավորվեցին եւ դարձան ընտրվածներ», - ասվում է մեկ այլ գրառման մեջ:

Իրականում օրենքի այս սկզբունքը ընտրողի հանդեմ մի տեսակ անարդար է տասցվում: Նրան կարծես ասում են՝ դու ինձ ֆո ձայնը տուր, հետո ես կորոշեմ՝ այն ինչ անել: Եվ այստեղ ընդհուր կարող է նաեւ մոռացվել՝ ինչի համար էր ընտրութունը:

2025.04.09

Յասմին Դում Թրագուրթ. «ժամանակն է, որ Հայաստանի ներկայացուցիչները՝ դիվանագետները, դեսպանությունները, եկեղեցիները խոսեն»

Երեկ հայկական մեդիան անդրադարձավ նույն օրը՝ ապրիլի 10-ին Վաշինգտոնի Գրիգորյան համալսարանում Ադրբեյջանի հրավիրած «Զրիսոնությունը Ադրբեյջանում. թասնութունն ու արդիականությունը» խորագրով միջազգային 12-րդ գիտատրոլվին, որի նթասակը հայկական հետքը ջնջելն է: «Սիւսվոր է, աթոած են ուղղակի, որ Վաշինգտոնում այսրդիսի գիտատրոլով է անցկացվում», մեզ հետ երեկ կայացած գրույցում զարմանքով եւ զայրույթով արտահայտվեց հայագետ Յասմին Դում Թրագուրթը, որ շտեքեց, թէ Յոս Գիդրթերը մերժել է հրավերը, չի մասնակցում Վաշինգտոնում կազմակերպվածին: Դում Թրագուրթի եւ Յոս Գիդրթերի համահեղինակութամբ 2023-ի հունիսին Գերմանիայում լույս էր տեսել «Կովկասյան Աղվանի» մասին միջազգային մեծածավալ ձեռնարկը: Գիտական միտքը կանգ չէր առել 2024-ին էլ՝ Բեռլինում, ի հեճուկս ադրբեյջանական խոչընդոտների, կայացավ Անդրես Մյուլլերի, Հարութուն Հարութունյանի, Դագմար Հելլերի, Մարին Տամբի «Արցախի մտակութային ժառանգութունը» հասորի շնորհանդեսը: «Ինչպէս է այսրդիսի հակագիտական միջոցառումը հնարավոր դառնում», մեր հարցին ի թաստախանաս Կասմին Դում Թրագուրթը արձագանքում է՝ «Այն, ինչ կատար-

վում է մեր աւիարիում, երեւակում է միայն մեկ բան՝ ով փող ունի, ո՛ւժ ունի: Հավանաթար հայագետներ, գիտականներ, որ ձմարտութան համար ենք թայրարում, ուժ ու ձայն չունենք: Ժամանակն է, որ Հայաստանի ներկայացուցիչները՝ դիվանագետները, դեսպանութունները, եկեղեցիները խոսեն: Ադրբեյջանը միջազգային մասնագետներին թող արտոնի Արցախ գնալ, իրենց՝ այսրդես կոչված «աղվանական եկեղեցիները» հետագոտելու,

դրա հետ մեկտեղ հնագիտական ու թասմական փաստերը թող ուտումնասիրեն», ասում է Կասմին Դում Թրագուրթը: «Ինձ համար անենասխուրն այն է, որ հենց Վաշինգտոնում է տեղի ունենում: Եթե ուզում են իսկական գիտատրոլով անցկացնել Հոռնում, Աղվանի ու աղվանական, ավելի ճիշտ՝ նոր ուղիական եկեղեցու հարցը ֆնարկել, թող ամբողջ աւիարից մասնագետներ հրավիրեն, լուրջ գիտականներին, ոչ թէ փողով գնվածներին: Թող հրավիրեն հայ մասնագետներին, չեզոք մասնագետներին եւ ադրբեյջանցի մասնագետների հետ ֆնարկեն հարցը: Աւիարիում հազիվ 20 հոգի լինի, որ ձմարիս ու ձգրիս հետագոտութուն են անում Աղվանի մասին», արաջարկում է «Կովկասյան Աղվանի» հասորի համահեղինակ Դում Թրագուրթը:

Կամերային երաժշտութային համերգ

Ապրիլի 16-ին՝ ժամը 19:00-ին Ֆրանկոֆոնիայի օրերի օրջանակներում, սիրով հրավիրում ենք ձեզ ունկնդրելու կամերային երաժշտութուն:

Երեւանի ամենաերաժշտական վայրերից մեկում՝ Արամ Խաչատրյանի տուն-թանգարանի գեղեցիկ համերգասրահում ելույթ կունենան երիտասարդ, տաղանդավոր երաժիշտներ, միջազգային մրցութների դափնեկիրներ՝

Հոփսիմե Աղափարյանը (դաւնամուր), Սերգեյ Աբրահամյանը (կլաւնէտ):

Երեկոյի ընթացքում կինչի ֆրանսիացի դասականների նրաձաւակ ստեղծագործութունների բացառիկ մի ընտրանի՝ Կուրտերեն՝ Պիետներ, Ռավել՝ Արտացոլանքներ, Սեն-Սանս՝ Սոնատ կլաւնէտի եւ դաւնամուրի համար,

Պուլենկ՝ Սոնատ կլաւնէտի եւ դաւնամուրի համար, Ֆրանսե՝ Թեմա եւ վարիացիաներ կլաւնէտի եւ դաւնամուրի համար:

Հանդիսատեսը ընդմիջմանը հնարավորութուն կունենա նաեւ ծանոթանալու տուն-թանգարանի ցուցադրութամբ:

Տոնսի արժեքը՝ 3000 դրամ: Տեղերը սահմանափակ են: Տոնսերը վաձառվում են Արամ Խաչատրյանի տուն-թանգարանի տոնսարկղում:

Տեղերի ամրագրման եւ մանրամասների համար՝ +374 10/ 52 26 91, +374 10/ 58 94 18:

Տոնսերը կարող եք թայրվիրել նաեւ առցանց՝ <https://www.tom-sarkgh.am/hy/event/46502/>

Արամ Խաչատրյանի տուն-թանգարանի համերգասրահ (Հասցե՝ Զարոթյան 3):

